

Sanni Lindholm

”MÄ OLIN VAA ET NO THANK YOU”
Olla-verbillinen referointirakenne suomenkielisissä
tarinankerrontavideoissa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Sanni Lindholm: ”Mä olin vaa et no thank you” : *Olla*-verbillinen referointirakenne suomenkielissä tarinankerrontavideoissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2021

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan referointia puhutussa kielessä keskittyen *olla*-verbilliseen johtolauseeseen. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten *olla*-verbillinen referointirakenne ilmenee puheessa ja millaisia käyttötapoja rakenteelle voidaan tunnistaa. Tutkimuskysymykset ovatkin seuraavat: 1) Mihin tarkoituksiin *olla*-verbillistä johtoilmausta referoinnissa käytetään? 2) Miten *olla*-verbilliset johtoilmaukset rakentuvat puheessa?

Olla-verbi johtoilmauksessa on etenkin nuorten käyttämässä puhutussa kielessä varsin yleinen ilmiö. Aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu rakenteelle erilaisia käyttötarkoituksia keskustelupuheessa. *Olla*-verbiä voidaan johtolauseessa käyttää referoimaan toisten tai puhujan itsensä aiempaa puhetta tai ajatuksia. Tämän lisäksi *olla*-verbillisen referointirakenteen on tunnistettu soveltuvan myös esimerkiksi erilaisten nonverbaalisten äännähdysten ja reaktioiden referointiin. Mielenkiintoista *olla*-verbillisessä johtolauseessa onkin juuri se, ettei verbi itsessään kerro mitään referoitavan jakson esittämistavasta. 2010-luvun jälkeen ilmiötä on tutkittu hyvin vähän, ja tämä tutkimus tarkastelee rakenteen ilmenemistä nykypäivän puhutussa kielessä.

Tutkimuksen aineisto koostuu videopalvelu Youtubeen Roni Back -kanavalle ladatuista tarinankerronnallisista videoista, joilla Back kertoo elämäänsä liittyvistä tapahtumista tarinamuodossa. Videot on ladattu Youtubeen vuosina 2016–2017, ja aineisto on litteroitu keväällä 2021. Tutkimuksessa analysoidaan Backin puheesta poimittuja esimerkkejä, joissa hän käyttää referoidessaan *olla*-verbillistä johtoluserakennetta. Esimerkkien avulla selvitetään, millaisiin referointitarkoituksiin *olla*-johtoverbiä puhutussa kielessä käytetään. Tutkimuksen teoriatausta pohjautuu keskustelunanalyysin kentällä tehtyyn dialogista referointia tarkastelevaan tutkimukseen sekä sosiolingvistiikkaan. Tutkimusaineisto on litteroitu karkeasti niin, että esimerkeistä käy ilmi tutkimuksen kannalta relevanteimmat seikat, kuten puheen tauot ja äänenlaadun muutokset.

Tutkimustuloksina *olla*-verbillisen johtoilmauksen voidaan todeta soveltuvan monenlaiseen referointiin. Tulokset mukailevat pitkälti aiempien tutkimusten osoittamia tuloksia. Rakenteella voidaan siis referoida puhujan itsensä tai muiden henkilöiden ajatuksia ja puhetta. Tämän lisäksi rakenteella voidaan viitata johonkin sellaiseen, mitä alkuperäisessä tilanteessa olisi voitu sanoa. Johtoverbinä *olla* soveltuu myös asenteiden tai reaktioiden referointiin ilman tarkennusta siitä, onko referaatti sanottu ääneen vai kenties ajateltu. Näiden lisäksi tutkimus osoittaa, että rakenteella on mahdollista referoida kuvitteellisia tilanteita, joissa mahdollisesti voitaisiin ajatella tai sanoa jotain referaatissa esitettyä. Tutkimus avaa mahdollisuuksia jatkotutkimukselle, jossa voitaisiin tarkastella esimerkiksi kuvitteellisten tilanteiden referointia ilmiönä laajemmin.

Avainsanat: referointi, puhuttu kieli, sosiolingvistiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -AINEISTO	5
2.1 Tutkimuskysymykset.....	5
2.2 Tutkimusaineisto	5
3 TEORIATAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ	7
3.1 Sosiolingvistiikka	7
3.2 Referointi.....	7
3.3 Referointi puhutussa kielessä	8
3.4 <i>Olla</i> -verbillinen johtoilmaus	9
3.5 Tutkimusmenetelmä	10
4 ANALYYSI	11
4.1 Yleisiä havaintoja	11
4.2 <i>Olla</i> -johtoverbi ääneen lausuttua referoitaessa	12
4.3 <i>Olla</i> -johtoverbi ajateltua referoitaessa	16
4.4 <i>Olla</i> -johtoverbi reaktiota tai asennetta referoitaessa	18
4.5 <i>Olla</i> -johtoverbi kuvitteellisia tilanteita referoitaessa	20
5 PÄÄTÄNTÖ	23
LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen referointia puhutussa kielessä aineistonani suomalaisen videobloggaaja Roni Backin tarinankerrontavideot. Tutkimukseni pääpaino on *olla*-verbillisen johtoilmauksen rakentumisessa sekä sen erilaisissa käyttötarkoituksissa. Pyrin tutkimuksellani siis osoittamaan, mihin *olla*-verbillistä johtoilmausta voidaan käyttää puhutussa kielessä referoitaessa.

Kiinnostuin aiheesta kiinnitettyäni huomiota *olla*-verbillisen referointirakenteen tiheään esiintymiseen niin omassa kuin muidenkin puheessa. Rakenteen kieliopillinen tausta ja erilaiset käyttötarkoitukset herättivät kysymyksiä, joita halusin tutkia itse. Koska ilmiö on verrattain tuore, näin mahdollisuuden osoittaa tutkimuksellani jopa uusia käyttöyhteyksiä *olla*-verbilliselle referointirakenteelle.

Youtube ja videoblogit ilmiöinä kasvattavat suosiotaan jatkuvasti. Videobloggaajia eli *tubettajia* arvostetaan erityisesti nuorten keskuudessa, ja heitä pidetään jopa esikuvina. Videoverkosto Troot Networkin teettämän kyselyn mukaan 93 % kaikista 15–35-vuotiaista katsoo Youtube-videoita viikoittain, ja videot tavoittavat päivittäin noin 879 000 tuohon ikäryhmään lukeutuvaa suomalaista (Vaikuttavuusraportti 2019). Tubettajilla voidaankin suosionsa puolesta katsoa olevan valtaa vaikuttaa katsojensa ajatuksiin ja asenteisiin, minkä vuoksi pidän mahdollisena, että katsojat saattavat omaksua tubettajien kielellisiä piirteitä myös omaan idiolektiinsä. Vapaamuotoinen, *olla*-verbillinen referointirakenne elää nuorten käyttämässä kielessä jo vahvasti, mutta tällaisen rakenteen kuuleminen jatkuvasti kulutettavassa viihteessä todennäköisesti vahvistaa ilmiön esiintymistä.

Tarinankerronta- eli storytime-videot ovat eräs videoblogien alagenre. Niiden pääasiallisena tarkoituksena on jakaa katsojille hauska, koskettava tai muuten kiinnostava tarina. Storytime-videot ovat kerronnaltaan usein dramatisoituja ja niihin sisältyy niin oman kuin toistenkin puheen ja ajatusten referointia. Tämän vuoksi tarinankerrontavideot ovat otollinen aineisto puhutussa kielessä käytettävien referointirakenteiden tarkasteluun. Aiempi *olla*-verbillisistä johtolauseista tehty tutkimus ajoittuu suurimmilta osin 1990-luvulle ja 2000-luvun alkupuolelle, ja pidänkin päivitettyä katsausta aiheeseen perusteltuna. *olla*-verbillistä johtolauseita on tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa keskusteluanalyysiä hyödyntäen dialogisessa keskustelussa (ks. esim. Haakana 2005). Myös esimerkiksi Nora Tirkkonen (2017) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut kaksikielisten referointijaksojen rakentumista ja variaatiota ja tarkastellut myös *olla*-verbillisen johtoilmauksen esiintymistä. Videoblogit aineistona antavat aiheeseen uutta näkökulmaa, sillä kielellinen asetelma on hieman erilainen verrattuna varsinaiseen keskusteluun. Videobloggaaja kertoo videolla tarinan monologina katsojalle, ja videot ovat usein hyvinkin harkittuja ja käsikirjoitettuja. Lisäksi niitä

voidaan editoida, ja tarinaa on mahdollista elävöittää audiovisuaalisin keinoin. Videoblogi aineistona avaa useita kiinnostavia tutkimusnäkökulmia ja -mahdollisuuksia, ja videoihin liittyvää tutkimusta onkin tehty runsaasti viime vuosina kautta tieteenalojen. Viimeisimpiä Youtube-videoita aineistonaan hyödyntäviä tutkimuksia fennistiikan alalla ovat esimerkiksi Petra Liukkosen (2020), kandidaatintutkielma, joka käsittelee koodinvaihtoa suomalaisissa pelivideoissa sekä Marianna Karjalaisen (2017), pro gradu -tutkielma, jossa syvennyttään videoblogiin tekstilajina ja tarkastellaan videoiden kautta syntyviä vuorovaikutussuhteita.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -AINEISTO

2.1 Tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkimuksessani sitä, miten *olla*-verbilliset referointijaksot rakentuvat puhutussa kielessä sekä sitä, miten ja mihin tarkoitukseen tämänkaltaista referointirakennetta käytetään. Olen muodostanut tutkimukselleni seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mihin tarkoitukseen *olla*-verbillistä johtoilmausta referoinnissa käytetään?
2. Miten *olla*-verbilliset johtoilmaukset puheessa rakentuvat?

2.2 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu Youtubeen Roni Back -kanavalle ladatuista tarinankerronnallisista Youtube-videoista. Roni Bäck on 27-vuotias helsinkiläismies, joka ylläpitää taiteilijanimensä mukaan nimettyä Roni Back -kanavaa Youtubessa. Kanava on perustettu heinäkuussa 2012, ja sen tilaajamäärä on vuoden 2021 huhtikuussa noin 534 000 tilaajaa. Roni Back -kanava onkin tilaajamääränsä perustella yksi Suomen suosituimmista Youtube-kanavista. Back lataa kanavalle esimerkiksi arkipäiväisiä videoblogeja eli vlogeja sekä peli- ja tarinankerrontavideoita. Itse hän kuvaa kanavansa sisältöä seuraavasti:

Moi! Olen suomalainen Youtubaaja, joka tekee videoita kaikesta mahdollisesta: elämästä, peleistä, trendikkäistä aiheista, ja niin edelleen. (20.4.2021)

Olen valinnut Roni Back -kanavalta tutkimukseni aineistoksi viisi tarinankerrontavideota, joiden yhteispituus on 39 minuuttia ja 27 sekuntia. Olen määritellyt videoiden genren pääosin niiden sisällön perusteella kriteerinäni se, että videolla kerrotaan katsojille kertomus jostain aiemmin tapahtuneesta sattumuksesta. Osan videoista Back on itse määritellyt tarinankerrontavideoiksi ilmaisemalla videon otsikossa, kuvauksessa tai sisällössä, että kertoo videolla tarinan.

Kun sain turpaan ala-asteella [TARINA] on lähes 11 minuutin pituinen video, jolla Back kertoo ala-asteella sattuneesta välikohtauksesta. Video on ladattu Youtubeen 24.8.2016 ja sillä on noin 423 000 katselukertaa. Tarinassa Back ja hänen ystävänsä joutuvat muutaman vanhemman oppilaan kanssa tappeluun ja Backia pahoinpidellään. Myöhemmin videolla Back kertoo tilanteen selvittelystä

opettajan kanssa koulussa. Videolla ei ole muuta sisältöä kuin tämä tarina. Viittaan esimerkeissäni videoon tästä lähtien nimellä *Ala-asteella*.

ELÄMÄNI NOLOIN HETKI (Tarina) -video on ladattu Youtubeen 4.2.2016 ja sitä on katsottu lähes 124 000 kertaa. Video kestää 6 minuuttia ja 21 sekuntia, ja sen aikana Back kertoo tarinan eräältä ala-asteen liikuntatunnilta. Videon alussa kuullaan toinenkin lyhyt tarina, jossa Back kertoo katsojille hukanneensa lompakkonsa videon kuvaamista edeltävällä viikolla. Back ei näytä videolla lainkaan kasvojaan, vaan ruudulla näkyy ruututalenne hänen pelihetkestään *Counter-Strike*-videopelin parissa. Back on äänittänyt puheensa videolle jälkeinpäin. Viittaan esimerkeissäni tähän videoon jatkossa nimellä *Noloin hetki*.

NOLO TARINA on noin 5 minuutin pituinen video, jolla pyörii *Slither.io*-videopeli ruututallenteena ja Back kertoo ääniraidalla tarinan lapsuudestaan. Tarinassa Back lainasi pikkuveljensä puhelinta ja rikkoi sen. Video on ladattu Youtubeen 24.4.2016 ja sitä on katsottu noin 225 000 kertaa. Viittaan videoon tästä lähtien nimellä *Nolo tarina*.

OLIN LEUKALEIKKAUKSESSA | 60 000 Tilaajan Spesiaali -video kestää 7 minuuttia ja 46 sekuntia. Video on ladattu Youtubeen 25.2.2016 ja sillä on lähes 580 000 katselukertaa. Videolla Back kertoo perusteellisesti hänelle tehdystä leukaleikkauksesta ja leikkausprosessin jälkeisestä ajasta. Back esiintyy videolla omilla kasvoillaan. Viittaan tähän videoon jatkossa nimellä *Leukaleikkauksessa*.

Mulle tultiin myymään huumeita?! [STOORITAIM] on 9 minuutin ja 22 sekunnin pituinen videoblogi eli vlogi, jolla Back kuvaa hänen ja ystävänsä ulkomaanmatkaa. Videon loppupuolella hän kertoo samalta päivältä tarinan, jossa ulkomaalainen kaupustelija tarjosi kaveruksille erilaisia huumeita. Video on ladattu Youtubeen 24.3.2017 ja sitä on katsottu lähes 613 000 kertaa. Viittaan videoon tästä eteenpäin nimellä *Huumeita*.

3 TEORIATAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Sosiolingvistiikka

Tutkimuksessani keskityn referointiin puhutussa kielessä hyödyntäen teorialähteinäni osittain keskustelunanalyysia käsitteleviä teoksia. Koska aineistoni on vain yhden ihmisen puhetta eikä vuorovaikutuksellista keskustelua, en perusta tutkimukseni teoriataustaa täysin keskustelunanalyysiin. Tutkimukseni kytkeytyy kuitenkin vahvasti sosiolingvistiikkaan, jonka pääpainona on tutkia muun muassa kielen ja kielenkäyttötilanteiden välisiä yhteyksiä (Paunonen 1982: 35).

3.2 Referointi

Referoinnilla tarkoitetaan lähtökohtaisesti jonkun toisen tekstin sijoittamista osaksi omaa tekstiä niin, että oma ja lainattu voidaan erottaa toisistaan. Referoitava jakso voi olla puhujan itsensä tai jonkun toisen puhetta, ajatuksia tai kirjoitusta. (VISK § 1457.) Kielitieteessä on nostettu esille ajatus siitä, että kyse on referoinnista ainoastaan silloin, kun se käy jollain tavalla ilmi tekstistä. Toisin sanoen kielen muodossa täytyy olla osoitettuna merkki siitä, että esitys perustuu toiseen kielelliseen esitykseen. (Shore 2005: 47.) Tässä suhteessa ajatusten referointia ilmiönä voitaisiin kyseenalaistaa, sillä on täysin mahdotonta osoittaa referoitavia ajatuksia todella ajatelluiksi. Ajatusten referointi voidaan kuitenkin tunnistaa referoinniksi, sillä kieliopillinen rakenne on pitkälti sama kuin esimerkiksi puhetta referoitaessa (Shore 2005: 49). Referointia tapahtuu laajalti kaikkialla, missä kieltä käytetään, sillä kertomukset omista tai toisten ihmisten ajatuksista ja sanomisista pohjustavat monia arkipäiväisiäkin kielenkäyttötilanteita. Referoinnilla pyritään siis jäljittelemään jotakin alun perin sanottua tai ajateltua. On kuitenkin muistettava, että jo kertaalleen lausuttuja sanoja ei ole koskaan mahdollista toistaa tai ymmärtää uuteen kontekstiin sijoitettuna täsmälleen niin kuin ne on alkuperäisessä yhteydessään tarkoitettu. (Kalliokoski 2005: 9.)

Prototyypinen referointi koostuu tavallisesti johtoilmauksesta ja itse referaatista tai sitaatista. Johtoilmaus antaa referoitavalle jaksolle kontekstin kertoen esimerkiksi siitä, kuka tilanteessa on puhunut ja kenelle hän on sanansa kohdistanut. (VISK § 1459.) Johtoilmaus rakentuu tyypillisesti alkuperäistä puhujaa merkitsevistä subjektista sekä verbistä, joka voi olla tavallinen puheaktiverbi, kuten *sanoa*, mutta myös esimerkiksi mentaalista toimintaa kuvaava *ajatella* tai puhutussa kielessä usein *olla*. Johtoilmauksessa voi olla myös esimerkiksi jokin toimintaa kuvaava verbi, kuten *mennä*, tai verbi saattaa puuttua kokonaan. Johtoilmauksissa esiintyy paljon variaatiota, ja johtolause voikin olla esimerkiksi passiivimuotoinen tai siihen voi sisältyä lisäksi tietoa alkuperäisen puheen

vastaanottajasta. (VISK § 1476). On myös mahdollista, ettei johtolausetta ole lainkaan. Johtoilmauksen lisäksi oleellinen osa referointia on itse referaatti, joka voidaan määritellä sellaiseksi suulliseksi tai kirjalliseksi esitykseksi, joka selvästi perustuu toiseen kielelliseen esitykseen. Referaatti rinnastetaan usein sitaatin käsitteeseen, jolla tarkoitetaan alkuperäistä esitystä mukailevaa, sanatarkkaa referaattia. Sitaatti käsittää konkreettisen puheen tai kirjoituksen lainaamisen lisäksi myös esimerkiksi tyylilajin tai murteen lainaamista osaksi kertojan tekstiä. (Kalliokoski 2005: 10.) Viittaan itse tutkimuksessani referoitavaan jaksoon laajemmin referaattina, ja näennäisesti sanatarkkuuteen pyrkivään suoraan lainaukseen sitaattina.

Tyypillisesti referointijaksot on jaettu suoraan ja epäsuoraan esitykseen. Suoralla esityksellä tarkoitetaan alkuperäisen lausuman demonstroimista ja siirtämistä sanatarkaksi, sitaatinomaiseksi osaksi kertojan tekstiä, kun taas epäsuora esitys mukautuu kertojan tekstiin osaksi johtoilmasta. (VISK § 1460). Suoran esityksen tuntomerkkeinä voidaan pitää esimerkiksi deiktisiä elementtejä kuten tempusvaihtelua ja pronominaalisia ilmauksia sekä lausuman alkuperäisen prosodian tavoittelua. Epäsuorassa esityksessä referaatti taas on integroitunut osaksi kertojan omaa puhetta, eikä näin ollen esimerkiksi persoonamuoto muutu. (Lappalainen 2005: 152). Suora esitys edustaa erityisesti Platonin antiikinaikaista näkemystä mimesiksestä eli jäljittelystä. Mimesikseen sisältyy ajatus toisen puheen jäljittelemisestä niin, että kertojan ääni ja lainattu jakso ovat selkeästi erilliset. Epäsuora esitys vertautuu Platonin esittämään ajatukseen diegesistä eli näyttämisestä, joka edustaa Platonin mukaan kertojan ylivaltaa. (Kalliokoski 2005: 17). Kirjoitetun kielen pohjalta syntynyttä jakoa suoraan ja epäsuoraan esitykseen voidaan kuitenkin pitää puhutun kielen näkökulmasta liian karkeana ja ongelmallisena (Lappalainen 2005: 154).

3.3 Referointi puhutussa kielessä

Referointi puhutussa kielessä eroaa kirjoitetusta referoinnista huomattavasti (Kalliokoski 2005: 20). Kirjoitettu kieli on usein tiukemmin normitettua kuin puhuttu kieli, mikä näkyy myös referoinnissa. Siinä missä puhutussa kielessä esimerkiksi referoinnin johtolauseen voi tyypistää tai jättää kokonaan pois, on kirjoitetussa kielessä usein tarpeen osoittaa selkeästi, että kyse on referoinnista. Kirjoitetussa kielessä johto ilmaus ja sitaatti voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi graafisin keinoin, kuten lainausmerkeillä tai ajatusviivalla. Koska puhutussa kielessä tällaisia keinoja ei voida käyttää, merkitään sitaattia usein erilaisin prosodisin keinoin tai deiktisin elementein. Joskus esimerkiksi katkos puheen virrassa toimii ainoana vihjeenä siitä, että kertomuksessa siirrytään sitaattiin. (Routarinne 2005: 89.)

Referaattia ilmaistaan puheessa tyypillisesti erilaisin paralingvistisin keinoin, kuten äänenkorkeuden, -sävyyn tai -laadun muutoksella (Lappalainen 2005: 167). Ääntään muuttamalla puhuja voi esimerkiksi jäljitellä alkuperäisen puhujan äänensävyä tai korostaa lainaavansa toista henkilöä. Äänenlaadun muutoksella puhuja voi myös ilmaista esimerkiksi asenteensa referoitavaa henkilöä kohtaan tai elävöittää hahmoa kertomuksessaan. (Kalliokoski 2005: 28). Aineistossani edempänä osoitan, kuinka äänenlaadun muuntelua hyödynnetään tarinankerrontavideoilla.

Kieliopillisesti normitetussa yleiskielessä konjunktiona tunnettu *että* voidaan referoinnissa mieltää itsenäiseksi partikkeliksi, joka ennakoii ja merkitsee tulevaa referaattia. Erityisesti puhutussa kielessä *että*-partikkelia seuraava referaatti on tyypillisesti suoraa esitystä. (Routarinne 2005: 97.) Tämä käy ilmi myös aineistossani, jossa suurin osa esimerkeistä on suoraa esitystä.

Puhutussa kielessä referoitaessa johtoilmauksen ja sitaatin rajalla esiintyy tyypillisesti erilaisia partikkeleita, joista *että* on yleisin. Muita tyypillisiä ovat esimerkiksi *sillee*, *ihan* ja *niinku*. (Routarinne 2005: 90.) Aineistossani esiintyy näiden lisäksi usein adverbi *vain* puhekielisessä muodossa *vaa*. Myös rakenne, jossa esiintyvät sekä *vaa* että *sillee* vaikuttaa olevan aineistoni puhujalle tyypillinen. Eräs puhutussa kielessä esiintyvälle referoinnille tyypillinen piirre on lisäksi se, että johtoilmaus edeltää referaattia (Routarinne 2005: 89).

3.4 *Olla*-verbillinen johtoilmaus

olla-verbi on tunnetusti hyvin monikäyttöinen verbi, jolle Suomen kielen perussanakirja ilmoittaa 26 erilaista käyttötapaa. Johtoilmauksessa esiintyvä *olla* poikkeaa kuitenkin verbin muusta käytöstä. (Routarinne 2005: 99.) *Se oli et* -tyyppinen konstruktio on tutkimusten mukaan hyvin yleinen etenkin nuorten (naisten) keskustelupuheessa (Routarinne 2005: 83). Havaitsen rakennetta puhutussa kielessä päivittäin ja käytän sitä itsekini. Johtoilmauksena toimii puheessa usein *olla*-verbin ja *että*-sanon kiteymä, mutta myös pelkkä *olla*-verbi tai *että*-partikkeli on mahdollinen (Kalliokoski 2005: 27).

olla-verbillinen johtoilmaus on mielenkiintoinen, sillä sen avulla voidaan referoida niin puhetta kuin ajatuksiakin, kun taas tavallisella puheakti- tai mentaalilla verbillä vain jompaakumpaa. Tämän lisäksi *olla*-verbillinen johtoilmaus sopii esimerkiksi erilaisten nonverbaalisten kuvailevien äännähdysten referointiin. Referointirakenteella, jonka johtoilmauksen verbinä on *olla*, kertojan on mahdollista hämärtää puhutun ja ajatellun rajaa. (Routarinne 2005: 86.) Näin hän saattaa jättää kuulijan tulkittavaksi sen, onko referoitu jakso sanottu alkuperäisessä tilanteessa ääneen, vai onko sitä esimerkiksi vain ajateltu. *olla*-verbillistä johtolauserakennetta voidaan verrata englannin kielessä esiintyvään *be like* -rakenteeseen, ja rakenteessa tyypillisesti

esiintyviä partikkeleita *sillee*, *niinku* pitää jokseenkin paralleelisina englannin *like*- ja ruotsin *liksom*-partikkeleiden kanssa. (Lappalainen 2005: 161.)

3.5 Tutkimusmenetelmä

Olen poiminut analysoitavakseni tarinankerrontavideoilta kaikki ne kohdat, joissa Back käyttää referoinnin johtoilmauksessa *olla*-verbiä. Näin ollen analysoitavaksi on päätyntä myös itse kertomusten ulkopuolista puhetta, jossa Back esimerkiksi pohjustaa tarinaa tai puhuttelee katsojiaan videon päätteeksi. Olen litteroinut aineiston karkeasti hyödyntäen Ison suomen kieliopin verkkoversion litterointimerkistöä (ks. VISK, lyhenteet ja erikoismerkit), ja olen merkinnyt puheesta esiin tutkimukseni kannalta relevanteimmiksi kokemani seikat eli tauot ja äänenlaadun muutokset. En ole erikseen merkinnyt taukojen kestoa, sillä en pidä tätä tutkimukseni kannalta relevanttina tietona. Muutkin prosodiset ilmiöt ja muotoseikat olisivat toki puhutussa kielessä kiinnostavia ja oleellisia tarkastelukohteita, mutta tarkastellessani referointia tällä laajuudella päädyin valitsemani ratkaisuun.

Tutkimukseni on laadullinen, sillä tavoitteenani on tunnistaa ja osoittaa *olla*-verbilliselle johtolauseelle erilaisia käyttötapoja referoinnissa. Aineistoni käsittää vain yhden puhujan puhetta muutamalla yksittäisellä videolla, eikä näin ollen edusta kaikkia suomenkielisiä tarinankerrontavideoita ja niissä esiintyviä referointirakenteita. Tutkimukseni toimii yhtenä esimerkkinä siitä, mihin tarkoituksiin *olla*-verbillistä johtolauseetta puhutussa kielessä käytetään, ja millaisissa yhteyksissä sitä ilmenee. Koska kyseessä on kielitieteellisesti tunnustettu ilmiö, voin todeta, että *olla*-verbillistä johtolauseetta esiintyy aineistoni ulkopuolellakin. Tällä aineistolla pyrin kuitenkin tuomaan näkökulmia siihen, millaisia erilaisia käyttötapoja rakenteella on.

Analysoin litteroimastani aineistosta löytämiäni kohtia, joissa Back käyttää *olla*-verbillistä johtolauseetta referoidessaan. Käytän analyysini tukena aiempaa tutkimusta ja aiheesta kirjoitettua sosiolingvististä lähdemateriaalia tarkastellen sitä, kuinka hyvin aiempi teoria vastaa ilmiötä nykypäivän puhutussa kielessä. Aineistossani ilmeni myös johtoilmauksia, joiden verbinä on esimerkiksi jokin tavallinen puheaktiverbi tai toimintaa kuvaava verbi. Jätin nämä tapaukset kuitenkin analyysini ulkopuolelle, ja keskityn tutkimuksessani analysoimaan vain *olla*-verbillisiin johtoilmauksia niiden käytön ja rakenteen osalta.

4 ANALYYSI

4.1 Yleisiä havaintoja

olla-verbillä on johtolauseessa useita erilaisia käyttömahdollisuuksia osana referointirakennetta, ja Back käyttääkin puheessaan *olla*-verbiä johtoverbinä monipuolisesti. Aineistoni perusteella olen voinut jakaa *olla*-verbin erilaiset käyttötavat johtolauseessa seuraavasti: 1) *olla*-johtoverbi ääneen lausuttua referoitaessa 2) *olla*-johtoverbi ajateltua referoitaessa 3) *olla*-johtoverbi reaktiota tai asennetta referoitaessa ja 4) *olla*-johtoverbi kuvitteellisia tilanteita referoitaessa. Aineistossani *olla*-verbiä käytetään siis paitsi puhujan itsensä, myös muiden tarinansisäisten henkilöiden sanomisia ja ajatuksia referoitaessa. Tämän lisäksi aineistoni perusteella *olla*-verbillistä johtoilmausta hyödynnetään myös yleistä asennetta tai reaktiota kuvattaessa niin, ettei kontekstista välttämättä käy ilmi, oliko referoitava jakso ajateltu vai sanottu ääneen. Tunnistin aineistostani myös tapauksia, joissa puhuja viittaa *olla*-verbillisen johtoilmauksen avulla johonkin sellaiseen, mitä joku voisi mahdollisesti sanoa kuvitteellisessa tilanteessa.

Vaikken olekaan tutkimuksessani keskittynyt vertailemaan johtolauseessa käytettäviä verbejä niiden esiintymismäärien perusteella, voin aineistoni perusteella todeta, että Back käyttää referoidessaan *olla*-verbiä enemmän kuin tavallisia kommunikaatioverbejä tai toimintaa kuvaavia verbejä yhteensä. Tähän saattavat vaikuttaa esimerkiksi yksilön idiolektille ominaiset piirteet, kielen variaatio sekä *olla*-verbin monikäyttöisyys johtolauseessa. Kuten myöhemmin analyysissäni osoitan, *olla*-verbin käyttäminen referointirakenteessa saattaa jättää referointiin tulkinnanvaraisuutta. Tämä voi nähdäkseni olla joko puhujan tavoittelema asetelma, tai kontekstista riippuen täysin tahatontakin.

olla-verbin lisäksi Back käyttää johtoverbinä toisinaan myös tavallista kommunikaatioverbiä tai mentaalista toimintaa kuvaavaa verbiä. Tämän lisäksi aineistossani on vielä tapauksia, joissa johtoverbinä on jokin toimintaa tai liikettä kuvaava verbi. Olen kuitenkin jättänyt tällaiset rakenteet analyysini ulkopuolelle, ja keskityn tarkastelemaan vain sellaisia rakenteita, joissa johtoverbinä on *olla*. Olen lihavoinut esimerkeistäni ne referoinnin johtoilmaukset, joihin keskitän analyysissä huomioni. Back hyödyntää toisinaan videoillaan erilaisia audiovisuaalisia keinoja elävöittääkseen tarinoitaan ja toisaalta merkitäkseen johtolauseen ja referaatin rajaa. Olen jättänyt tällaiset keinot pääasiassa analyysini ulkopuolelle ja keskityn sellaisiin kieliopillisiin ja paralingvistisiin keinoihin, joiden avulla referaatti ja johtoilmaus puheessa erotetaan toisistaan.

4.2 *Olla*-johtoverbi ääneen lausuttua referoitaessa

Puhutussa kielessä *olla*-verbi on tavallinen johtoilmauksen verbi etenkin nuorison puheessa (VISK § 1487). Aineistoni perusteella *olla*-verbi valikoituu Backin puheessa referoinnin johtoverbiksi huomattavasti useammin kuin mikään muu verbi. Back käyttää tarinankerrontavideoillaan *olla*-verbillistä johtolauseetta pääosin referoidakseen menneissä tilanteissa sanottuja asioita. Hän referoi rakenteella niin omaa kuin muidenkin osapuolten sanomisia. Tällaisissa tapauksissa referointi rakentuu Backin puheessa niin, että johtolauseessa on subjekti, *olla*-verbi, tämän jälkeen mahdollisesti partikkeleiksi mielletäviä konjunktioita kuten *niinku* tai adverbeja kuten *sillee*, ja lopuksi referointia edeltää vaihtelevasti partikkeli *et(tä)*. Referointi on siis esimerkeissäni suurimmaksi osaksi puhutulle kielelle tyypillisesti suoraa esitystä. Suora esitys on epäsuoraa konkreettisempaa, sillä siinä alkuperäinen lausuma on pysynyt samankaltaisempaan kuin epäsuorassa esityksessä (Kalliokoski 2005: 12).

- (1) sit tyylit ne huutaa jotai et nyt te saatte turpaa (.) ja sit **mä oo vaa sillee et** (.) kuule pertti (.) pertti (.) nyt meijä on pakko juosta (*Ala-asteella*)
- (2) no (.) sit ne – – ottaa musta kiinni (.) ja **mä oon sillee et** häh hetkone mi-mitä mitä ny tapahtuu et mi-miks te ylipäättään haluutte vetää meit turpaa (*Ala-asteella*)
- (3) ja **mä olin sillee et** (.) hetkone (.) en mä oo haukkunu villee (.) häh (*Ala-asteella*)
- (4) no sit välkäl mä oon siel mun opettajan kans ja **mä oon sillee et** noi kaks veti mua turpaa (.) ne on tuolla (*Ala-asteella*)
- (5) ja **mä oli vaa sillee et** edelleen kuka tää ville on (*Ala-asteella*)
- (6) sit **mä oli vaa sillee et** no (.) tuol on (.) toi yks tyyppi tuol takan nii sil on samanlainen takki ku mulla (*Ala-asteella*)
- (7) sit se niinku puhu mun kaverille jullelle ja sit **julle oli sillee et** ask him niinku et kysy tolt (*Huumeita*)
- (8) sit se kerto sen saman listan kaikki kokaiinit ja heroiinit (.) **mä olin vaa et** (.) no thank you i-i don't use those (.) eli en käytä (*Huumeita*)

Esimerkeissä 1–8 johtoilmauksessa on subjekti sekä *olla*-verbi + *että*-partikkeli. Jokaisessa esimerkissä partikkeli *että* esiintyy redusoituneena muodossa *et*. Myös persoonamuodossa taipunut johtoverbi on redusoitunut esimerkeissä 5 ja 6 muotoon *oli*. Erilainen redusoituminen ja esimerkiksi johtolauseen tyypistyminen ovat puhutussa kielessä referoitaessa tyypillisiä (Haakana 2005: 124). Back käyttää yksikön ensimmäisessä persoonassa puhekielistä pronominia *mä*, ja joissain esimerkeissä puhekielinen adverbi *vaa* ja partikkeli *sillee*. Johtoverbin tempus riippuu aineistossani

selkeästi referointia ympäröivästä kontekstista ja kertomuksen kielestä; kun Back tarinoi tietystä tapahtumasta vaikkapa preesensissä, on referoinnin johtoilmaus samassa aikamuodossa.

Esimerkissä 2 Back taustoittaa referointia edeltävää tilannetta *ne – – ottaa must kiinni*, mitä seuraa preesensmuotoinen johtoilmaus *mä oon sillee et*. Esimerkissä 7 taas tilanteen kontekstia kuvataan imperfektissä *se niinku puhu mun kaverille jullelle*, jolloin johtoilmaus on taipunut niin ikään imperfektissä: *julle oli sillee et*. Backille vaikuttaa kuitenkin olevan ominaista vaihdella aikamuotoja kesken tarinan, ja on vaikeaa osoittaa selkeää johdonmukaisuutta siinä, milloin kerronta on preesens- ja milloin imperfektimuotoista. Referointijakso mukautuu kuitenkin jokaisessa esimerkissä kerrontakontekstiinsa.

Esimerkeistä 1–8 on kaikista pääteltävissä se, että kyse on nimenomaan jonkin ääneen sanotun referoinnista. Sitä, onko referaatti lausuttu alkuperäisessä kontekstissaan sanatarkasti juuri niin kuin Back sen kertomuksessaan esittää, on kuitenkin epäselvää. Puheessa kertojalla on mahdollisuus toisen puhetta enemmän tai vähemmän ”aitona” omien tarkoituksperiensä ja kykyjensä mukaan (Kalliokoski 2005: 21). Voidaan olettaa, että Back pyrkii referoimaan itsensä ja toisten sanomisia mahdollisimman tarkasti alkuperäistilannetta mukaillen kertoakseen todenmukaisen tarinan. Toisaalta on muistettava, että kyseessä on julkisuuden henkilö, joka pohtinee tarkasti sitä, millaista sisältöä Youtubeen lataa. Esimerkit 7 ja 8 puoltavat käsitystäni siitä, että referoitu jakso on todella sanottu alkuperäisessä tilanteessa ääneen. Back lausuu sitaatin englanniksi, sillä alkuperäisen tilanteen kuulija ei ole ymmärtänyt suomea. Tämän jälkeen hän tekee sitaatin ulkopuolisen tarkennuksen, jossa suomentaa referoidun jakson. Koodinvaihto englannista suomeen ja partikkelit *niinku* (esimerkki 7) ja *eli* (esimerkki 8) osoittavat varsinaisen sitaatin päättyneeksi.

- (9) meijä opettaja oli semmonen vanhempi nainen – – nii sit **se oli sillee et** @noh okei mennään ensi välitunnilla etsimään nämä pojat jotka vetivät sinua turpaan ja hoidetaan tämä tilanne@ (*Ala-asteella*)
- (10) **mun opettaja on vaa sillee et** (.) @hei (.) pojat (.) miks te löitte ronia turpaan roni ei ees tiedä et miks sitä vedettii turpaan et viittikste kertoo niinku@ (*Ala-asteella*)
- (11) ja sit **ne pojat oli sillee et** @toi tyyppi haukku mejän kaverii villee@ (*Ala-asteella*)

Esimerkkien 9–11 johtoilmausrakenteet noudattavat samaa kaavaa kuin esimerkit 1–8. Erona näissä esimerkeissä aiempiin on kuitenkin se, että taukojen ohella Back osoittaa sitaatin alkua äänenlaadun muutoksella, jota on kuvattu litterointimerkillä @. Puhujan omien sanojen ja referoinnin eroa on mahdollista korostaa prosodisin keinoin, ja näistä äänenlaadun muutos on eräs tavallisimmista. Puhuja voi pyrkiä jäljittelemään alkuperäisen puhujan ääntä tarkastikin, tai valitsemallaan äänellä

ilmaista omaa suhtautumistaan ja asennoitumistaan referoitavaa tai puheena olevaa asiaa kohtaan (Kalliokoski 2005: 28). Lisäksi äänenlaadun muuntelulla voi nähdäkseni pyrkiä myös elävöittämään tarinaa, sillä se luo kuulijalle mielikuvaa referoitavista henkilöistä. Tässä kertojalla on siis valta antaa referoitavista henkilöistä haluamansa kaltainen kuva kuulijalle.

Esimerkissä 9 Back mukailee sitaatissa vanhemman naishenkilön ääntä, ja referointijaksossa esiintyy mielenkiintoisesti myös koodinvaihtoa. Siirtymä puhekielestä yleiskieleen on melko yleinen ilmiö referoinnissa aiempien tutkimusten perusteella (Lappalainen 2005: 170). Back pyrkinee koodinvaihdolla korostamaan referoitavan opettajan ikää ja asemaa. Esimerkissä 10 Back kuitenkin antaa samalle opettajalle referoinnissaan eri äänen, jota voisi kuvata korostetun puhekieliseksi. Tätä korostaa sitaatin perään lisätty, nuorten puheessa yleinen partikkeli *niinku*. Käsitän tämän Backin humoristisuuteen pyrkiväksi kerronnan tyylittelykeinoksi. Esimerkissä 11 Back muuttaa ääntään referoidessaan vanhempia poikia, joiden kanssa on aiemmin tapellut. Tässä äänenlaadun muutosta voi pitää osoituksena Backin omasta suhteesta ja negatiivissävytteisestä asennoitumisesta poikiin.

(12) mä aloin itkemää siinä (.) ja sit **ne oli vaa mulle sillee** (.)

@tää on siit (.) et sä haukuit villee@ (*Ala-asteella*)

(13) sit **ne jäbät on sillee** @oothan sä haukkunu villee (.) kyl sä oot haukkunu villee (*Ala-asteella*)

(14) ja sit **ne tyytit on sillee** @ai ai ai s- sse on toi tyyppi siis (.) to- toi tyyppi
on haukkunu sitä villee a- s- s- no s sori@ ne ei sanonu ees anteeks (.) (*Ala-asteella*)

(15) **ne oli sillee** @okei no mejjän pitää mennä sit sille näyttää et ei saa haukkuu villee@ (*Ala-asteella*)

Esimerkeissä 12–15 esiintyy jälleen referaatin ja johtoilmauksen rajalla äänenlaadun muutosta. Näissä esimerkeissä erona edellisiin on se, että partikkeli *et(tä)* on jäänyt kokonaan pois. Johtoilmaus rakentuu siis subjektista, johtoverbistä *olla* sekä kaikissa tapauksissa adverbista *sillee*. Miellän näissä juuri partikkelin tulevaa referointia ennakoivaksi ja toisaalta implikoivaksi merkitsijäksi. Partikkelin lisäksi viitteen tulevasta referaatista antaa johtoilmauksen käyttö, puheen katkeaminen juuri ennen referaattia sekä äänenlaadun muutos. Esimerkissä 12 on lisäksi adverbi *vaa* (*vain*), mikä on kokemukseni mukaan puhutussa kielessä referoitaessa yleinen. Esimerkit osoittavat sen, että *olla*-verbillisellä johtolauseella on mahdollista referoida myös useampaa henkilöä monikossa. Esimerkissä 14 referoinnin kontekstina on se, että Backin keskustelukumppanit ovat erehtyneet. Tässä Back korostaa poikien hämmentyneisyyttä ja häpeää paitsi äänenlaadun muutoksella, myös litteraatiosta ilmenevällä sanojen takeltelulla *ai ai ai s-sse on* –. Mielenkiintoista esimerkissä on se, että sitaattiin Back sisällyttää anteeksipyynnöksi ymmärrettävän puhekielisen ilmauksen *sori*, mutta toteaa heti

tämän jälkeen, etteivät pojat todella pyytäneet anteeksi. Back ikään kuin kumoo sitaattinsa, tai vähintäänkin vie siltä painoarvoa ja uskottavuutta. Tulkitsen esimerkin niin, että Back ajautuu muistinvaraisesti referoimaan poikien puhetta, mutta lisää perään tarkennuksen muistettuaan, ettei saanut tilanteessa edes varsinaista anteeksipyyntöä.

- (16) mä tuun kouluun (.) mulla on musta silmä ja **kaikki on sillee** @ro- mitä sulle on tapahtunu mi- siis mitä tapahtu@ (Ala-asteella)
- (17) no sit **se mun opettaja on vihdoi sillee** @herranjestas pojat nyt ei lyödä ketään enää@ (Ala-asteella)
- (18) sit **se oli sillee** @okei no tota me- me löydettii sun lompakko@ (Noloin hetki)
- (19) nii sit **se toine oli sillee** @aa totta se on kyl totta joo (.) mut on se silti vähä noloo@ (Noloin hetki)
- (20) sit **se jarppa oli sil-** @no eihän ole se on aivan normaalia@ (Noloin hetki)
- (21) sit **se oli vaa sillee** @c'mon one euro you get@ (.) joku huume mä en ees tiedä mikä huume se oli @one euro only you get this drug@ (Huumeita)
- (22) ja **mä oon vaa siin sillee** @hetkone näätsä (.) noi tyypit just sano et ne aikoo mennä vetää tota tyyppiä turpaa@ (Ala-asteella)
- (23) sit **mä olin sillee** joo tää- tää on roni (Noloin hetki)

Esimerkit 16–22 noudattavat samaa rakennetta kuin esimerkit 12–15. Äänenlaadun muuntelu näkyy jokaisessa esimerkissä. Omaa puhetta referoitaessa sitaatteja harvemmin merkitään prosodisin keinoin, mikä voi kertoa pyrkimyksestä luoda kontrastia oman itsen ja toisten referoitavien henkilöiden välille (Lappalainen 2005: 152). Aineistossani tämä on huomattavissa muutamassa kohdassa, kuten esimerkissä 23, kun Backin ääni säilyy muuttumattomana läpi referoinnin. Toisaalta esimerkissä 22 ilmenee äänen laadun muutos Backin referoidessa omaa lausumaansa. Tulkitsenkin äänen laadun muutoksen niin, että Back käyttää sitä keinona välittää katsojille tilanteessa kokemiaan tunnetiloja. Esimerkissä 22 ääni on sitaatin kohdalla korosteisen hämmentynyt ja voimistunut, sillä Back pyrki tilanteessa osoittamaan opettajalle huomaamansa vääryyden. Esimerkissä 21 esiintyy parenteettinen lisäys, kun Back ilmaisee katsojalle, ettei muista, mistä huumeesta oli kyse. Tämä lisäys ei ole osa referaattia, mikä näkyy selkeästi koodinvaihdosta; Back vaihtaa kieltä suomeen antaakseen katsojalle tarkennuksen sitaatin ulkopuolelta. Tämän lisäksi sitaatteja merkitsee äänenlaadun muutos, joka katkeaa lisäyksen ajaksi.

- (24) joten **mä oli vaa- mä otin sen lompakon ja olin sillee** @kiitti eero (.) mä en ees tiä kuka sä näist oot mut kiitos kiitos@ ja lähin menee (Noloin hetki)

- (25) sit **se vie sen äitille ja on sillee** @hei kato, tää puhelin ei toimi (.) mikähän tähän yhtäkkiä tuli@ (*Nolo tarina*)
- (26) vihdoin se löytyi koska **joku opettaja soitti mulle ja oli sillee et** @moi moi moi onkstää onkstää roni@ (*Noloin hetki*)
- (27) sit **mä vaa katon sitä ja oon sillee** (.) joo täs on varmaa joku virtapiiriongelma nytte (*Nolo tarina*)

Esimerkkejä 24–27 yhdistää johtoilmausta täydentävä, enemmän informaatiota kontekstista antava lisäys. Esimerkissä 24 kyse on parenteettisesta lisäyksestä, joka katkaisee johtoilmauksen. Varsinainen sitaatti on merkitty prosodisesti äänenlaadun muutoksena, ja kontekstistakin voi päätellä, ettei lisäys johtolauseen jäljessä ole osa sitaattia. Esimerkissä 25 Back antaa kuulijalle lisätietoa veljensä toiminnasta kuvaamalla sitä johtolauseen osana: *se vie sen äitille*. Esimerkissä 26 ilmaus *joku opettaja soitti mulle* antaa referaatille kontekstin, jossa referaatti on alun perin sanottu. Myös esimerkin 27 ilmaus *mä vaa katon sitä* kertoo kuulijalle jotain siitä, miten referaatti on sanottu.

4.3 Olla-johtoverbi ajateltua referoitaessa

Olen poiminut aineistostani muutamia esimerkkejä, joissa Back selkeästi referoi omia ajatuksiaan tilanteissa, joista hän kertoo tarinaa katsojille. Koska toisten ihmisten ajatuksia ei ulkopuolisena voi täysin tiedostaa, on niiden referointikin hyvin tulkinnanvaraista. En ole voinut määritellä yhdenkään aineistossani esiintyvän referointijakson kuvaavan yksiselitteisesti toisen henkilön ajatuksia. Tämän vuoksi olen analysoinut mahdollisesti toisten ajatuksia referoivia kohtia myöhemmin luvussa 4.4, jossa tarkastelen *olla*-verbillisen johtoilmauksen käyttöä reaktioita ja asenteita referoitaessa. Ajatellun referoiminen on tarinankerronnassa tyypillinen keino evaluoida kertomusta (Haakana 2005: 128).

- (28)no (.) sit **mä olin vaa sillee et** (.) mä en pysty elää itteni kanssa jos mä en perttiä pelasta tästä tilanteesta (*Ala-asteella*)
- (29)ja se puhelin tippu sinne vessanpönttöön (.) ja **mä olin sillee** @oh my god mitä mä nyt teen@
- (30) sit **mä kuitenkin olin sillee** noni be a man (*Nolo tarina*)
- (31)se siel uiskenteli varmaa joku viis minuuttii siel vedessä se puhelin ku **mä olin vaa sillee** @ööä toho mä en kyl koske@ (*Nolo tarina*)
- (32)mut sillon aikasemmin mun kasvot oli niin kamalan näköset et **mä olin vaa et** joo (.) joo ei- ei kantsi laittaa youtubeen (*Leukaleikkauksessa*)
- (33)ja **mä oon vaan et** (.) okei mitähän täst tulee (*Ala-asteella*)

Esimerkin 28 kontekstissa Back on tarinassaan juossut karkuun väkivaltaisia oppilaita, mutta hänen ystävänsä ”Pertti” ei ole päässyt pakoon. Esimerkissä Back referoi selkeästi omia ajatuksiaan tilanteessa, jossa hänen on täytynyt valita, palaako hän takaisin pelastamaan ystävänsä. Koska Back kertoo tarinaa imperfektissä, on myös *olla*-verbi tässä muodossa. Verbiä seuraa puhutun kielen referointirakenteille tyypillisesti adverbi *vaa* ja partikkeli *sillee* eräänlaisina täytesanoina ennakoimassa referaattia. Myös referaattia edeltävä *että* on mukana rakenteessa, vaikka se puhutussa kielessä toisinaan jää kokonaan pois (Kalliokoski 2005: 25). Back pitää tauon johtolauseen ja referaatin välissä korostaakseen referaattia.

Esimerkin 29 kontekstista on pääteltävissä referaatin kuvaavan nimenomaan Backin ajatuksia eikä ääneen lausuttua jaksoa. Referoitavassa tilanteessa Back on ollut yksin, eikä lausumalla ole ollut vastaanottajaa. Tämä ei toki yksin kerro, ettei jaksoa ole voitu lausua ääneen. Kontekstista voi kuitenkin päätellä, että Back on ajatellut itsekseen, miten hän selviää hankalasta tilanteesta. Äänenlaadun muutos osaltaan puoltaisi ajatusta siitä, että jakso olisi sanottu ääneen. Pidän kuitenkin äänenlaadun muutosta tässä Backin kerronnan tehokeinona, jolla hän elävöittää tarinaa.

Esimerkin 30 tulkitsen eräänlaiseksi sisäiseksi puheeksi, jolla Back kannustaa itseään toimimaan epämurkavassa tilanteessa. Referaatin ilmaus *noni be a man* kääntyy suomeksi *ole mies*. Koska Backilla ei ole esimerkiksi kaksikielistä taustaa, koodinvaihto selittyy nähdäkseni englannin kielen alati kasvavalla asemalla suomalaisten idiolekteissa. Englanti on saavuttamassa monissa yhteyksissä yhä suurempaa asemaa suomen kielen ohella (Nuolijärvi 2009), ja Back vaikuttaa aineistoni perusteella vaihtavan puheessaan kieltä luontevasti suomesta englantiin ja jälleen suomeen.

Esimerkissä 31 on nähdäkseni jälleen selkeästi kyse Backin omista ajatuksista ja suhtautumisesta alkuperäiseen tilanteeseen. Äänenlaadun muutos referaatin kohdalla toimii tehokeinona ja erottaa referaatin johtoilmauksesta. Backin referoinnille ominaiset lisäykset *vaa* ja *sillee* esiintyvät johtolauseessa.

Esimerkin 32 kontekstissa Back referoi aiempaa suhtautumistaan omiin kasvoihinsa ja kertoo, ettei halunnut aloittaa Youtube-videoiden kuvaamista ennen leukaleikkaustaan, joka muokkasi hänen kasvojensa rakennetta. Koska Back viittaa pidempään ajanjaksoon elämässään, on selvää, että hän referoi ajatuksia, joita hänellä on tuohon aikaan ollut. Referointi ei siis viittaa ääneen lausuttuun jaksoon.

Esimerkin 33 kontekstissa Back kertoo olleensa opettajansa kanssa selvittämässä tilannetta, jossa vanhemmat oppilaat ovat pahoinpidelleet Backia. Opettaja lähtee kohti pahoinpitelijöitä, ja

Back viittaa omiin ajatuksiinsa tilanteessa esimerkin 33 kuvaamalla tavalla *okei mitähän täst tulee*. Johtolauseen ja referaatin rajaa Back merkitsee pitämällä tauon ennen referaattia. Johtolauseen verbinä on *olla*, ja rakenteessa on mukana referaattia ennakoiva partikkeli *et(tä)*.

4.4 Olla-johtoverbi reaktiota tai asennetta referoitaessa

Kun referoinnin johtolauseessa on *olla*-verbi, ei voida olla täysin varmoja siitä, millaista toimintaa verbillä kuvataan. Aineistoni analyysia vaikeuttaa osaltaan se, että joissain tapauksissa on käytännössä mahdotonta määritellä, referoiko puhuja ääneen lausuttua vai esimerkiksi ajateltua asiaa. Tarkka rajanveto ajatellun ja konkreettisesti puhutun välillä ei ole kuitenkaan välttämättä aina tarpeen, ja olenkin määritellyt jotkin referointijaksot kuvaamaan tilanteessa yleisesti vallinnutta ilmapiiriä eli referoitavan reaktiota tai asennetta tapahtunutta kohtaan. Näissä tapauksissa on mahdollista, että referoitava on ajatellut referointijakson kuvaamalla tavalla, ja mahdollisesti sanonut jotain samansuuntaista.

- (34) yhtäkkii takaa (.) alkaa porukka juosta meitä kohti (.) ja
me ollaa sillee et (.) ketähä noi on (.) minkä takii ne juoksee meitä kohti (*Ala-asteella*)
- (35) no sit **pertti on vaa sillee** (.) päästetään irti ja **pertti on vaa sillee** (.) later bitch [juoksee pois] (*Ala-asteella*)
- (36) ja **mä oon vaa sillee** (.) [katsoo taakseen] pertti (.) pertti mä just pelastin sut (*Ala-asteella*)
- (37) ja sit **ne tyypit oli sillee** @no iha sama ei sit vedetä turpaa@ (*Ala-asteella*)
- (38) ja **mä oon vaa sillee** @hetkone mua vedettii turpaa mi- etsä anna niille mitää niinku jälki-istuntoo tai mitää@ **mä oo- mä olin vaa hiljaa ja olin sillee** okei antaa mennä (*Ala-asteella*)
- (39) ja mä itken ja huudan mun sängyssä (.) ja **mun äiti on vaa sillee** et noni taas toi äijä on iha sekasi (*Ala-asteella*)
- (40) ja **kaikki oli vaa sillee** (.) toi on muute totta toi on muute hyvä idea (.) viisas tyyppi toi roni (*Noloin hetki*)

Esimerkin 34 johtolauseen verbinä on *olla* ja subjektina *me*. Verbi on taivutettu puhekielisesti passiivissa, eikä partikkelia *että* esiinny. Referaattia ennakoi partikkeli *sillee* ja tauko johtolauseen ja referaatin rajalla. Backin ja hänen ystävänsä reaktio tilanteeseen voi yhtä hyvin olla lausuttu ääneen kuin ajateltukin. Pidän todennäköisenä sitä, että ystävykset ovat ilmaisseet ajatuksensa toisilleen jossain muodossa, muttei Backin referoima jakso ole esiintynyt aivan sanatarkasti sellaisenaan alkuperäisessä tilanteessa. Voi myös olla, että referoitu jakso kuvaa molempien ajatuksia, eikä sitä ole tilanteessa todella sanottu ääneen.

Esimerkissä 35 Back referoi ystävänsä toimintaa tilanteessa, jossa tämä hylkää Backin vanhempien poikien armoille. Johtolauseen *Pertti on vaa sillee* keskeyttää parenteettinen ilmaus, jolla Back tarkoittaa sitä, että pojat päästävät Pertin lähtemään pakoon. Back toistaa johtolauseen ennen varsinaista referaattia *later bitch*, jolla hän kuvaa ystävänsä Pertin kiirettä paeta tilanteesta. Back havainnollistaa Pertin toimintaa visuaalisesti, ja esittää videolla juoksevasa pois päin kamerasta. On mahdollista, että Backin ystävä on todennut tilanteessa ääneen jotain, mutta pidän referaattia enemmänkin Pertin asenteen ja reaktion esittäjänä.

Esimerkissä 36 Back referoi omaa reaktiotaan ystävänsä pakenemiseen. Referointijakso voi tässä nähdäkseni kuvata Backin omia ajatuksia kyseisessä tilanteessa, mutta on myös todennäköistä, että hän ilmaissut ajatuksensa tai tunteensa ääneen. Pidän todennäköisenä, että Back referoi kuulijalle tunnettaan ja asennettaan tilanteessa, jossa ehkä sanoi jotain samansuuntaista myös ääneen. Itse tarinan kannalta ei kuitenkaan ole välttämättä relevanttia, oliko referoitu jakso lausuttu ääneen juuri puhujan käyttämin sanoin.

Esimerkissä 37 on jokseenkin monta tasoa. Videollaan *Ala-asteella* Back referoi tilannetta, jossa oppilaiden välistä tappelua selvitetään yhdessä opettajan kanssa. Opettaja ei ensin aio antaa Backia pahoinpidelleille oppilaille rangaistusta, ja tässä yhteydessä Back referoi omaa reaktiotaan: *mä oon vaa sillee @hetkone mua vedettii turpaa mi- etsä anna niille mitää niinku jälki-istuntoo tai mitää@*. Johtoverbinä *olla* voi viitata niin lausuttuun kuin ajateltuunkin jaksoon. Referaatin kohdalla tapahtuu äänenlaadun muutos, mikä viittaisi ääneen lausutun referointiin. Back voisi pyrkiä jäljittelemään alkuperäistä hämmentynyttä ääntään tilanteessa. Puheen edetessä käy kuitenkin ilmi, ettei Back todellisuudessa kyseenalaistanut opettajan ratkaisua ääneen, ja toteaaakin olleensa tilanteessa *vaan hiljaa*. Esimerkin toinen referointijakso *olin sillee okei antaa mennä taas* saattaa kuvastaa Backin ajatuksia ja suhtautumista tilanteeseen, mutta yhtä hyvin hän on voinut tilanteessa todeta jotain samansuuntaista ääneenkin.

Toisinaan puhutun ja ajatellun referaatin ero on pääteltävissä kontekstista. Backin *Ala-asteella*-videon lopulla hän kertoo nähneensä lapsena painajaista. Tarinassa Backin äiti tulee yöllä lohduttamaan tätä, ja Back referoi äitinsä reaktiota tilanteeseen (esimerkki 39): *mun äiti on vaa sillee et noni taas toi äijä on iha sekasi*. Tarinasta ja referaatin kontekstista voi päätellä, ettei lastaan lohduttava äiti toteaisi ääneen Backin referoimaa jaksoa. Todennäköisesti referaatti ei kuvasta äidin ajatuksiakaan tilanteessa, vaan on Backin humoristinen kuvaus äidin ajatuksista. Huumori on muutenkin merkittävässä roolissa Backin videoita ja tällainen vitsailu on Backille sisällöntuottajana tyypillistä. Pidänkin referoitua jaksoa Backin keinona elävöittää tarinaa, sillä referointi ei tässä

tapauksessa tuo tilanteesta juurikaan lisää tietoa. On toki mahdollista, että Backin äiti on jälkeenpäin kertonut pojalleen ajatelleensa tilanteessa jotain sellaista, mihin referaatilla viitataan.

4.5 *Olla*-johtoverbi kuvitteellisia tilanteita referoitaessa

Johtoverbillä *olla* voidaan nähdäkseni referoida myös jotain sellaista, mitä jossain tilanteessa voitaisiin mahdollisesti ajatella tai sanoa. Rakenne koostuu pääasiassa, kuten edellä esitetyissä esimerkeissäkin, subjektista, johtoverbistä ja *että*-partikkelista, jota seuraa referaatti. Koska referoinnin määritelmät pohjautuvat pitkälti ajatukseen siitä, että omaan tekstiin lainataan aiemmin toisessa kontekstissa tuotettua tekstiä, ei tätä ilmiötä voi mielestäni kutsua yksiselitteisesti referoinniksi. Kyse on ikään kuin kuvitteellisessa tilanteessa esitetyn ajatellun tai ääneen lausutun jakson ennustamisesta.

Vaikkei *olla*-verbillisen johtolauseen tämänkaltaista käyttöä voitaisikaan määrittellä suoranaisesti referoinniksi, on kuitenkin huomattava, että itse lauserakenne on käytännössä identtinen edellä esiteltyjen referointirakenteiden kanssa. Tämän vuoksi määrittelen tämänkaltaisen käytön lukeutuvan referointiin ilmiönä. Ainoana erona menneisiin tapahtumiin viitattaessa on verbin tempus. Kun menneisyyttä referoitaessa puheessa voi olla käytössä vaihtelevasti preesens tai imperfekti, on kuvitteellisten lausumien referointijaksoissa johtoverbi poikkeuksetta preesensissä. Aineistoni sekä sen ulkopuolelta yleisesti tekemiäni huomioiden perusteella *olla*-verbi on kuvitteellisia tilanteita referoitaessa useimmiten nimenomaan indikatiivin, ei esimerkiksi konditionaalin preesensissä. Epävarmuutta ja ehdollisuutta ilmaisevan luonteensa puolesta konditionaali olisi kuvitteellisen tilanteen referointiin indikatiivia sopivampi modus, mutta puhutussa kielessä sitä käytetään aineistoni perusteella varsin vähän.

- (41) tän videon idea ei edelleen oo se et – – kaikki menee vaa haukkuu villei – – ja saa turpaa ja sit **ne on sillee et** @jes nyt mä sain turpaa nyt mä oon kasvanu henkisesti@ (*Ala-asteella*)
- (42) sit jos mä heitän sille jonku viis euroo sillee @oleppas hyvä@ nii **se on sillee** mitäh (.) just (*Noloin hetki*)
- (43) no sit mä päätin vaa et okei mä putsaan tän laitan sen siihe keittiön pöydälle ja **oon sillee** (.) nothing happened (.) mä en tiedä mitä tapahtu (.) ei mitään hajuu (*Nolo tarina*)
- (44) ja yleensä ku tulee joku tietty määrä subaajia täyteen ni **kaikki on sillee** @oh my god se on niinku niin siistiä@ sit ne tekee jonku tosi ilosen videon (*Leukaleikkauksessa*)
- (45) on vaikka joku pieni sormileikkaus tulossa ja **on sillee** @apua mua pelottaa nii paljon@ ni sit kattoo vaa et okei ronin pää leikattiin kahtia ja laitetti takas kii **että** joo (.) ehkä tää ei oookkaa nii paha tää sormileikkaus (*Leukaleikkauksessa*)

(46) koska me kaikki tiedetään et ku sä ostat rantarolexin se kestää sen kaksykt minuuttia (.) sit **sä oot sillee** hmm vois mennä palauttaa tän sille myyjälle (*Huumeita*)

Videon *Ala-asteella* lopuksi Back haluaa tarkentaa tarkoituseriään videon julkaisemisen taustalla. Hän korostaa, ettei kannusta katsojia keräämään elämäkokemusta joutumalla Backin tavoin pahoinpidellyiksi. Hän esittää asiansa esimerkin 41 kuvaamalla tavalla, ja hyödyntää katsojiensa kuvitellun asenteen esittämiseen *olla*-verbillistä johtoilmusrakennetta. Miellänkin rakenteen kuvitteellista tilannetta kuvaavaksi, ja tilanteessa ilmenevää potentiaalista ajatusta referoivaksi.

Esimerkissä 42 Back referoi kuvitteellista tilannetta, jossa hän maksaisi lompakkonsa löytäneelle opettajalle viiden euron löytöpalkkion. Hän referoi omaa lausumaansa johtolauseen *mä heitän sille viis euroo sillee*. Johtoverbinä tässä on toimintaa kuvaava verbi *heitän* joka toimii lauseessa merkityksessä *annan*. Referaattia ennakoi partikkeli *sillee* ja referaatti erottuu johtoilmuksesta äänenlaadun muutoksella. Tähän kuvitteelliseen tilanteeseen Back olettaa opettajan reagoivan hämmentyneenä, mitä kuvaa jakso *nii se on sillee mitäh (.) just*. Tässäkin *olla*-verbillisellä johtoilmuksella nähdäkseni referoidaan siis sitä, miten opettaja voisi Backin toimintaan suhtautua.

Esimerkissä 43 Back kuvailee sitä, miten päättää toimia rikottuaan veljensä puhelimen. Hän kertoo aikoneensa suhtautua rikkoutuneeseen puhelimeen aivan kuin ei tietäisi siitä mitään. Tätä hän kuvaa ilmauksella *päätin vaa et – – oon sillee nothing happened*. Esimerkissä esiintyy koodinvaihto suomesta englantiin, mutta Back selventää käyttämänsä englanninkielisen ilmauksen suomeksi *mä en tiedä mitä tapahtu*. Johtoilmuksen verbinä on *olla*, mikä jättää auki sen, olisiko kuvitteellinen referaatti ääneen lausuttava vai Backin itsekseen ajattelema.

Esimerkissä 44 Back ei kuvaa niinkään kuvitteellista tilannetta, vaan yleistää näkemyksensä tilanteesta, jossa Youtube-kanava saa tietyn määrän seuraajia. Hän referoi tubettajien reaktiota kuvailtuun tilanteeseen, ja viittaa heihin pronomiinilla *kaikki*. Back yleistää ”kaikkien” tubettajien mielipiteeksi referaatin, jota on merkinnyt puheessaan äänenlaadun muutoksella. Pronominin *kaikki* voi päätellä viittaavan juuri Youtuben sisällöntuottajiin, sillä referaatin jälkeen Back toteaa ”kaikkien” tekevän tilaajamäärän kunniaksi iloisia videoita. *olla*-verbillisellä johtoluserakenteella voidaan siis tämän esimerkin perusteella myös referointirakenteen kautta yleistää esimerkiksi jonkin ihmisryhmän mielipiteitä ja reaktioita.

Esimerkin 45 kontekstissa Back kannustaa videon katsojia, jotka saattavat olla samankaltaisessa tilanteessa kuin hän itse ennen leukaleikkaustaan. Hän referoi kuvitteellista tilannetta, jossa katsojalla olisi esimerkiksi jokin leukaleikkaukseen verrattuna pieni operaatio edessään. Johtoilmuksena on lause *on sillee*, jonka subjektina on Backin aiemmin videolla

puhuttelema *joku*, jolla saattaa olla leikkausoperaatio tiedossa. Johtoilmauksen keskellä on varsinaisen johtolauseen keskeyttävä parenteettinen lisäys *on vaikka joku pieni sormileikkaus tulossa*, joka luo jälleen referoinnille kontekstia. Esimerkkiin merkityllä äänenlaadun muutoksella Back erottaa sitaatin johtoilmauksesta ja referoi siis sitä, mitä *joku* voisi tulossa olevasta leikkauksesta ajatella. Esimerkissä on toinen referointijakso *sit kattoo vaa et okei ronin pää leikattiin kahtia*, jossa johtoverbinä on *katsoa*. Tällä Back viittaa todennäköisesti konkreettiseen tilanteeseen, jossa videon katsoja kuulee Backin tarinan leukaleikkauksesta. Verbillä *katsoa* voidaan referoida puhujan tulkintaa referoitavan ajatuksista tai nonverbaalista toiminnasta (Haakana 2005: 139). Esimerkin kolmantena referointijaksona pidän kohtaa *että joo (.) ehkä tää ei oookkaa nii paha tää sormileikkaus*. Tässä johtolauseetta ei varsinaisesti ole, vaan referaattia merkitsemässä on pelkkä *että*-partikkeli. Tämä on pääteltävissä siitä, että referointia on ollut jo edellä.

Esimerkissä 46 *olla*-verbillisen johtolauseen käyttö on verrattavissa esimerkissä 44 esiintyvään ilmiöön. Back kuvaa tässä yleistä tilannetta, mikä käy ilmi esimerkin alussa: *me kaikki tiedetään*. Kuvatessaan omien sanojensa mukaan kaikille tuttua tilannetta ja siinä ilmeneviä ajatuksia Back hyödyntää jälleen *olla*-verbillistä johtolauseetta: *sit sä oot sillee*. Referaatin alkua merkitsee sen alussa esiintyvä, pohdiskeluun viittaava interjektio *hmm*. Tulkitsen referaatissa persoonamuodon olevan eri kuin johtolauseessa, mikä osaltaan kertoo, että kyse on juuri referaatista. Konkreettisesti persoonamuodon vaihdos tämä ei näy, sillä *voisin* on redusoitunut puhekielelle tyypilliseen muotoon *vois*.

5 PÄÄTÄNTÖ

Back käyttää jatkuvasti *olla*-johtoverbiä referoidessaan aiempia tapahtumia. Uskon rakenteen käytön olevan vahvasti osa Backin idiolektia, sillä käyttö vaikuttaa luontevalta. Aineistoni perusteella *olla*-verbillinen referointi rakentuu puheessa pitkälti muita puhutun kielen referointirakenteita mukaillen, sillä siitä löytyy usein subjekti, johtoverbi sekä *että*-partikkeli. Toisinaan partikkeli *että* jää kuitenkin pois ja joissain tapauksissa korvaantuu jollain toisella partikkelilla, kuten *sillee*. Partikkeleita esiintyy *olla*-verbillisessä rakenteessa samaan tapaan kuin muissakin referointirakenteissa.

Tutkimukseni osoittaa *olla*-verbillisen referointirakenteen käyttömahdollisuudet moninaisiksi. Ensinnäkin rakenteella voidaan referoida jotain puhujan itsensä aiemmin lausumaa tai alkuperäisessä tilanteessa ajattelemaa asiaa. Rakenne soveltuu myös sellaisten tilanteiden referointiin, joissa puhujan olisi tehnyt mieli sanoa jotain, mutta pidättäytyi lausumasta ajatuksiaan ääneen. Johtoverbinä *olla* sopii myös asenteiden ja reaktioiden referointiin. Mielenkiintoisimpana tutkimukseni osoittamana ilmiönä pidän sitä, että *olla*-verbillisellä johtolauseella on mahdollista viitata myös johonkin sellaiseen, jota ei ole tosiasiasa lausuttu tai ajateltu ääneen lainkaan. Tällaisia kuvitteellisissa tilanteissa mahdollisesti lausuttavien tai ajateltavien asioiden referoiminen on ilmiö, johon *olla*-verbillisen referointirakenteen tutkimusta voisi laajentaa.

Lähdekirjallisuudessa viitattiin usein *olla*-verbillisen johtoilmauksen esiintymiseen erityisesti nuorten naisten puheessa. Tilanne saattaa nähdäkseni 2020-luvulla olla muuttunut niin, että perinteiseen sukupuoli- jaotteluun perustuvien sukupuolten välinen ero johtoilmauksen käytössä on tasaantunut. Aineistoni ei yksin tätä kykene osoittamaan, sillä se käsittää vain osan yhden henkilön idiolektista. Aiheesta pitäisi siis tehdä huomattavasti laajempaa tutkimusta tämän osoittamiseksi. Lappalaisen (2005: 158) mukaan tutkimustuloksista on voitu tehdä varovaisia päätelmiä *olla*-verbillisen referointirakenteen esiintymiseen liittyvistä sukupuolieroista. En lopulta pidä binääriseen sukupuoli- jaotteluun nojautumista nykypäivän kielentutkimuksessa kovinkaan relevanttina, vaan nähdäkseni *olla*-verbillisen johtoilmauksen yleistymistä olisi mielekkäämpää vertailla esimerkiksi eri sukupolvien puheessa. Jatkotutkimuksena voisi tutkia siis rakenteen esiintymistä esimerkiksi nuorison ja toisaalta ikääntyvän väestön puheessa. Rohkenen väittää, että ilmiö on yleistynyt viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana huomattavasti.

Tutkimukseni toimii katsauksena *olla*-verbillisen johtolauseen esiintymiseen yhden puhujan idiolektin laajuudella. Näin ollen tutkimusaineistossani ei ilmene vuorovaikutuksellisuutta tavallisen keskustelun tapaan. Relevanttina jatkotutkimuksena voitaisiinkin mielestäni tutkia erilaisia referointirakenteita vuorovaikutteisissa keskustelutilanteissa. Aineistona

voisi käyttää vaikkapa nauhoitettua keskustelua kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa sekä puhelimitse käytyä. Olisi mielekästä tutkia myös *olla*-verbillisen johtolauseen esiintymistä eri-ikäisten puhujien puheessa tai jopa kirjoitetussa kielessä.

Tutkimukseni osoittaa yhdenlaisen näkemyksen siitä, millaisiin tarkoituksiin *olla*-verbillistä referointirakennetta voidaan käyttää, ja miten referoitavat jaksot puheessa rakentuvat. Laajemman aineiston avulla olisi todennäköisesti mahdollista osoittaa rakenteelle muitakin käyttötapoja. Uskonkin, että *olla*-verbillisen johtoilmauksen laajemmalle tutkimukselle on runsaasti tilaa sosiolingvistiikan kentällä. Erityisesti kuvitteellisten tilanteiden ja puheaktien referointi on ilmiö, johon syventyminen vaatisi perusteellisempaa tutkimusta. Kieli on olemassa käyttäjiään varten ja näin ollen se mukautuu käyttäjiensä tarpeisiin. Tällaiset ilmiöt saattavat muovata tulevaisuuden kieltämme ja jopa sen normeja, joten pidän niihin syventymistä erittäin tarpeellisena.

LÄHTEET

- HAAKANA, MARKKU 2005: Sanottua, ajateltua ja melkein sanottua. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 114–149. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2005: Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 9–43. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARJALAINEN, MARIANNA 2017: *Videoblogi tekstilajina*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- LAPPALAINEN, HANNA 2005: Referointi ja variaatio. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 150–187. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LIUKKONEN, PETRA 2020: *"Okei I see how it is, tä on tällänen boss rushi" Koodinvaihdokset suomalaisissa pelivideoissa*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2009: Suomen kielen tulevaisuus on jokaisen asia. – *Kielikello* 2/2009.
- PAUNONEN, HEIKKI 1982: Suomen kielen sosiolingvistinen vaihtelu tutkimuskohteena. – Matti Kalevi Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.), *Sosiolingvistiikan näkymiä* s. 35–107. Helsinki: Gaudeamus.
- ROUTARINNE, SARA 2005: Keskustelupuheen johtolauseiden kielioppia. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 83–113. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SHORE, SUSANNA 2005: Referoinnista projektioon ja metarepresentaatioon. – Markku Haakana & Jyrki Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys* s. 44–82. Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TIRKKONEN, NORA 2017: *"Så jag sa att, nyt on hyvä hetki kattoo Salkkareita!" Kaksikielisten referointijaksojen rakentuminen ja variaatio suomenruotsalaisessa arkikeskustelussa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Vaikuttavuusraportti 2019*: Vaikuttajamarkkinoinnin trendit ja kaupallisten yhteistöiden vaikutus kuluttajakäyttäytymiseen. Troot Network.
- VISK = Auli Hakulinen – Maria Vilkuna – Riitta Korhonen – Vesa Koivisto – Tarja Riitta Heinonen – Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 25.4.2021. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>.